

Í Kína kann eingin kenna seg tryggan

Amnesty International fór í gjár undir heims umfangandi átak, ið snýr seg um manna rættindi í Kína.

Í Kína eru túsundtals politiskir fangar, mangir fongslaðir uttan rættargongd ella dóm. Torturur er umfangandi. Áhaldandi kúgan av fólki, ið krevja sjálvræði í Tibet, og etniski ófriðurin økist aðrastaðni í landinum. Fólk í túsundatali verða dømd til deyða og avrættað hvørt ár. Amnesty International veit um 2.496 deyðadómar og 1.791 avrættingar í 1994 og heldur rætta talið vera nógv størri

Allur heimurin hugdi at við andstygd, tá stríðsvagnar koyrdu móti Himmalfriðartorginum í juni mánað 1989 og knúsaði alt, ið fyri var. Á sjónvarpsskiggið sum fólk í milliónatali alla skjótingina, ræðsluna og hvøkk-in, fólk fingi. Nógvar svaraðu aftur við at reisa seg úr hvíldarstólunum og fara út á gøturnar at mótmæla í mótmælisgongum, sum vóru heilt ófyrirreikaðar. Hesar sjálvkravdu mótmælisgongur vóru í nógvum av teimum størstu bynum í heiminum.

Nú, nærum sjey ár seinni, heitir Amnesty International á heimin um at taka til orðanna aftur. Brot á manna rættindini í Kína eru sera umfangandi, og uttan íhald hevur kinesiska fólkioðv á okkara stuði.

Skjóti vøkstur í figgiar-

ligu menningini í Kína hevur skapt nýggjar møguleikar at vísa á manna rættindini. Alt fleiri fólk í Kína hava samband við umheimin. Nýggir samskiptismøguleikar eru komnir. Utlendingar hava lættari atgongd til landið, serliga tá hugsað verður um handilssamband, og kinversk lesandi og onnur kunnu fara uttanlands at lesa og ferðast. Hetta gevur sera stórar møguleikar at fremja eina vanliga fatan av manna rættindunum.

Tað hevur vist seg, at kinverska stjórnin letur seg ávirka av alheimsáskoðanini. Tó so, so hava tey, sum hava mesta samskiði við kinversku leiðararnar - útlandskar stjórnir og handilsfólk - valt at lástast sum einki, tá talan er um manna rættindini.

Í altjóða stovnum, t.d. ST,

hava stjórnir givið eftir undir politiskum trýsti og hava latið vera við at funnist at Kína. Ikki hevur eydnast manna rættindanevndini hjá ST at fáa samtykt eina forðing av hóðráðunum á vanligar borgarar, eftir at landið táknaði álvarsliga í 1989 og av teimum eftirfylgjandi og væl undirbygd brotum á manna rættindini um landið alt.

Kinverska stjórnin hevur gjørt alt, hon er ment, til tess at benda atfinningunum á aðra kós og at sleppa undan neyvari rannsókn av hennara viðferð av manna rættindunum. Henda manna gongd má avdúkast og gangast má ímóti hennara grundgevingum.

Í altjóða hóp sigur kinverska stjórnin, at hon víðurkenir fyrisetta málið og algildið í manna rætt-

indalýsingini hjá ST. Kortini heldur stjórnin fast við, at henni má standa frítt hvussu hon innir hesi rættindi í verki, alt eftir teirra serligu mentan, søgu og politiskum umstøðum. Í verki er hetta tað sama sum at stjórnin verður loyvt at brota grundleggjandi manna rættindi.

Stjórnin sigur, at rætturin til eitt tilverugrundarlag er tað, sum telur allarmest hjá kinverska fólkinum. Men tórvurin á at matskaffa svongum fólki kann ongantið gera pining rættvisa, og eingin progur er fyri, at fólk fáa verri figgarstöðu, um tú sýtir teimum ein so grundleggjandi rætt sum at tala, sum teimum lystir.

Men í verki vísir kinverska stjórnin aftur merkisverda bragdið hjá ST. Viðurkenningin, at eitt algildið

minstamark av manna rættindum er tryggjað øllum, og at øll lond skulu gera eftir hesum. Harafturat hevur altjóða samfelagið bæði rætt og skyldu til at draga lond, sum ikki halda hetta, til svars, um tey ikki eru før fyri at lúka hesar treytir.

Kína er ein av teimum fimm føstu limunum í trygdarráðnum hjá ST. Og tí hevur Kína ein sera tyðandi leiklut og hevur ábygd av at halda altjóða fyrirsetingar um manna rættindi. Um Kína vil vera limur í altjóða samfelagnum á jøvnum fæti við onnur lond, so mugu teir víðurkenna, at hetta krevur størri ábygd og opinleika.

Altjóða samfelagið má eisini halda sínar skyldur. Heimsins stjórnir, landspartafelagsskapir sum t.d. Asia Pacific Economic Co-

operation (APEC) og tey, sum samstarva við kinversk handilsfólk, hava øll møguleika at fremja áhaldandi trýs á teir kinversku myndugleikarnar at fáa teir at vírða manna rættindini. Higartil hava tey tó hvørki vist vilja ella framskygni at gera so.

Eisini tú kanst gera títt til, at trýst verður lagt á. Trýst ið kann eisini koma frá teimum, sum vórðu skakað av hóðráðunum í Beijing í 1989 og teimum, sum leggja lag í tað, sum hendir einum fimtingi av heimsins fólki. Stjórnir og fólk, sum hava samhandil við kinversku myndugleikarnar, kunnu ávirka og eggja til at gera fløgur í manna rættindini. Nógvir leiðandi handilsmenn víðurkenna, at bött manna rættindi og vírding fyri lógun-

10 lögbrótarar verða deyðadømdir í Pehong Prefecture, Yunnan, í sambandi við átak móti rúsevnum © Xinhua/Frank Spooner pictures